



## تسبیح زهرا علیها السلام؛ هدیه آسمانی

ستارگان درخشانتر از همیشه تاریخ در آسمان مدینه پرتو افشانی می‌کردند. شمیم عطر محمدی - صلی الله علیه و آله - در کوچه‌های مدینه پراکنده بود و یاس علوی، آنگاه که به معراج نماز می‌رفت، نورش برای اهل آسمان می‌درخشید و بر چهره اهل زمین نور می‌پراکند. ...

ستارگان درخشانتر از همیشه تاریخ در آسمان مدینه پرتو افشانی می‌کردند. شمیم عطر محمدی - صلی الله علیه و آله - در کوچه‌های مدینه پراکنده بود و یاس علوی، آنگاه که به معراج نماز می‌رفت، نورش برای اهل آسمان می‌درخشید و بر چهره اهل زمین نور می‌پراکند.

در آن هنگام فاطمه علیها السلام از سختی کارهای خانه در زحمت بود. (1) امیرمؤمنان علیه السلام آنگاه که چنین دید به فاطمه توصیه کرد، نزد پدر برود و خدمتکاری درخواست کند تا در امور منزل یار و همکارش باشد. (2)

وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله از خواسته آنان آگاهی یافت، فرمود: «ای فاطمه چیزی به تو عطا کنم که از خدمتکار و دنیا با آنچه در آن است، ارزشمندتر است؛ بعد از نماز سی و چهار مرتبه «الله اکبر» و سی و سه مرتبه «الحمدلله» و سی و سه مرتبه «سبحان الله» یگو و آن را با لا اله الا الله ختم کن. این کار برای از چیزی که می‌خواهی و از دنیا و آنچه در آن است، بهتر است.» (3)

تسبیح حضرت فاطمه علیها السلام در هر روز، به دنبال هر نماز، نزد من از هزار رکعت نماز (مستحبی) در هر روز، محبوب‌تر است.

در آن لحظه که این هدیه آسمانی به فاطمه علیها السلام عطا شد، فرمود: «از خدا و رسول خدا راضی شدم.» (4)

درک هدیه بزرگی که رسول اکرم صلی الله علیه و آله به فاطمه علیها السلام اعطاء کرد، بالاتر از طاقت غیر معصوم است، به گونه‌ای که انسان از وصف آن عاجز می‌ماند و فقط از سرچشمه گفتار معصومین علیه السلام است که تا اندازه‌ای می‌توان از برکاتش بهره‌مند شد.

امام باقر علیه السلام درباره تسبیح حضرت فاطمه علیها السلام می‌فرماید: «خداوند متعال با هیچ ستایشی، بالاتر از تسبیحات فاطمه زهرا علیها السلام عبادت نشده است. و اگر چیزی افضل از آن وجود داشت، رسول خدا صلی الله علیه و آله آن را به فاطمه علیها السلام اعطاء می‌کرد.» (5)

تسبیح حضرت فاطمه علیها السلام که به مناسبت مداومت آن حضرت در انجام آن به وی منسوب گردید، در واقع تسبیح حق تعالی است! حضرت امام خمینی در کتاب اربعین حدیث چنین می‌نگارد: «... پر واضح است که تسبیح و تقدیس حق تعالی مستلزم علم و معرفت به مقام مقدس حق و صفات جلال و جمال اوست.» (6)

تسبیح عبادتی برگزیده است که هر کس در سیر معنوی خویش به قدر طاقت و معرفتش از آن بهره می‌گیرد و ائمه؛ قبل از خلقت عالم مادی، به تسبیح ذات اقدس حق مشغول بودند.

حضرت امام خمینی؛ در باب اشاره به مقامات ائمه در کتاب اربعین حدیث چنین می‌نگارد: «برای اهل بیت عصمت و طهارت، علیهم الصلوة والسلام، مقامات شامخه روحانی‌ای است در سیر معنوی الی الله، که ادراک آن علما نیز از طاقت بشر خارج و فوق عقول ارباب عقول و شهود اصحاب عرفان است؛ چنانچه از احادیث شریفه ظاهر می‌شود که در مقام روحانیت با رسول اکرم صلی الله علیه و آله شرکت دارند و انوار مطهره آنها قبل از خلقت عوالم، مخلوق اشتغال به تسبیح و تحمید ذات مقدس داشتند.» (7)

روزی امام صادق علیه السلام ابو هارون را مخاطب ساخت و از تعلیم تسبیح حضرت فاطمه به کودکان سخن گفت: «ای ابو هارون، ما تسبیح فاطمه علیها السلام را به فرزندان خود سفارش می‌کنیم همچنان که آنها را به نماز توصیه می‌کنیم. تو نیز بر آن مداومت کن. زیرا هر بنده‌ای که بر آن مواظبت و مداومت کند، عاقبتی نیکو خواهد داشت.»

تسبیح از جهتی دیگر عبادتی عمومی بین تمام مخلوقات است. حضرت امام؛ در این باره می‌فرماید: «آیه شریفه [و یسبح لله ما فی السموات و الارض] دلالت کند بر تسبیح جمیع موجودات حتی نباتات و جمادات و تخصیص آن به ذوی العقول از احتجاب عقول ارباب عقول است.» (8)

و باز می‌فرماید: «بالجمله، سربان حیات و تسبیح شعوری علمی اشیاء را باید از ضروریات فلسفه عالی و مسلمات ارباب شرایع و عرفان محسوب داشت، ولی کیفیت تسبیح هر موجودی و اذکار خاصه‌ای که به هر يك اختصاص دارد، و این که صاحب ذکر جامع انسان است و سایر موجودات به مناسبت نشئه خود ذکری دارند.» (9)

### معنای تسبیح حضرت زهرا علیها السلام

#### الله اکبر، اولین ذکر تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام:

در تسبیح فاطمی علیها السلام، انسان با گفتن «الله اکبر» به نهایت عجز خود اعتراف می‌کند و به ناتوانیش به درگاه الهی بارها اقرار می‌کند.

جمیع بن عمیر گوید: در محضر امام صادق علیه السلام بودم، حضرت از من پرسید: جمله «الله اکبر» یعنی چه؟ گفتم: یعنی خدا از همه چیز بزرگتر است، حضرت فرمود: مطابق این معنی، خدا را چیزی تصور کرده و سپس مقایسه با سایر اشیاء کرده‌ای و او را بزرگتر از آن چیزها تصور نموده‌ای. عرض کردم: پس معنی الله اکبر چیست؟ حضرت پاسخ داد: معنایش این است که؛ «الله اکبر من ان یوصف؛ خداوند بزرگتر از آن است که توصیف گردد.» (10)

#### الحمدلله، دومین ذکر تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام:

پس از آن که انسان به عجز و ناتوانی خویش در شناخت خالق اعتراف کرد، با گفتن الحمدلله که از افضل اذکار تسبیح است، وارد مرحله بعدی می‌شود.

امام صادق علیه السلام به فضیلت تسبیح بعد از نمازهای واجب چنین اشاره کرد: «هر کس بعد از نماز واجب تسبیح فاطمه زهرا علیها السلام را به جا آورد، قبل از این که پای راست را از بالای پای چپ بردارد، جمیع گناهانش آمرزیده می‌شود.»

حضرت امام خمینی؛ در باب حمد خدا می‌فرماید: «حمد خدا مساوی شکر است؛ چنانچه در روایات کثیره وارد است که، کسی که بگوید: الحمدلله، شکر خدا را ادا کرده؛ چنانچه [امام صادق علیه السلام] فرمود: شکر هر نعمتی، و اگر چه بزرگ باشد این است که حمد خدای عزّ و جلّ کنی.»

و ... [امام صادق علیه السلام] فرمود: ... کمال شکر گفتن فرد این است؛ الحمدلله رب العالمین . ... و در حدیثی حماد بن عثمان گفت: بیرون آمد حضرت صادق علیه السلام، از مسجد و حال آن که گم شده بود مرکوب آن حضرت. فرمود: «اگر خداوند آن را به من برگرداند، خدا را شکر می‌کنم؛ شکر که حق اوست.» گفت درنگی نکرد

تا آن که آن مرکوب آورده شد. پس فرمود: «الحمدلله». فائلی عرض کرد: «فدایت شوم، آیا شما نگفتید که شکر خدا می‌کنم، شکر که حق اوست؟» فرمود: «آیا نشنیدی که من گفتم: الحمدلله.»

از این روایت معلوم می‌شود که افضل حمد خداوند، شکر لسانی است. (11)

### سبحان الله؛ سومین ذکر تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام:

شخصی از حضرت علی علیه السلام پرسید: معنی سبحان الله چیست؟ حضرت فرمود: «سبحان الله» تعظیم مقام بلند و با عظمت خدا و منزّه دانستن او از آنچه که مشرکان می‌پندارند، است و زمانی که بنده این کلمه را می‌گوید، همه فرشتگان بر او درود می‌فرستند. (12)

درباره ثواب تسبیح حضرت زهرا علیها السلام با تربت امام حسین علیه السلام از حضرت صاحب الامر(عج) روایت شده است که: هر که تسبیح تربت امام حسین علیه السلام را در دست داشته باشد و ذکر را فراموش کند، ثواب ذکر برای او نوشته می‌شود.

بعد از آن که رسول اکرم صلی الله علیه و آله تسبیحات را به کوثرش عطا کرد، حضرت فاطمه علیها السلام ابتدا رشته‌ای از پشم تائیده و با آن به تسبیح پرداخت. تا این که حضرت حمزه بن عبدالمطلب شهید شد، پس حضرت فاطمه از تربت قبر آن بزرگوار خاک برداشت و تسبیح ساخت و با آن تسبیح می‌کرد و مردم نیز چنان کردند و چون سیدالشهدا حسین بن علی علیه السلام شهید شد، سنت شد که از تربت آن امام مظلوم تسبیح سازند و با آن ذکر گویند.

درباره ثواب تسبیح حضرت زهرا علیها السلام با تربت امام حسین علیه السلام از حضرت صاحب الامر(عج) روایت شده است که: هر که تسبیح تربت امام حسین علیه السلام را در دست داشته باشد و ذکر را فراموش کند، ثواب ذکر برای او نوشته می‌شود.

از حضرت صادق علیه السلام نقل شده است که تسبیح تربت آن حضرت، ذکر می‌گوید، بی آن که آدمی ذکر گوید و فرمود که يك ذکر یا استغفار که با تربت حضرت اباعبدالله علیه السلام گفته می‌شود برابر با هفتاد ذکر که با چیز دیگر گفته شود است. و اگر بی ذکر تسبیح را بگرداند به عدد هر دانه، هفت تسبیح برای او نوشته می‌شود.

به روایت دیگر، اگر با ذکر تسبیح را بگرداند، به هر دانه چهل حسنه برای او نوشته می‌شود.

روایت است که حوریا بهشت وقتی فرشته‌ای را می‌بیند که به زمین می‌آید از او درخواست می‌کنند تا تسبیح و تربت حضرت حسین علیه السلام را برایشان بیاورد.

شخصی از حضرت علی علیه السلام پرسید: معنای سبحان الله چیست؟ حضرت فرمود: «سبحان الله» تعظیم مقام بلند و با عظمت خدا و منزّه دانستن او از آنچه که مشرکان می‌پندارند، است و زمانی که بنده این کلمه را می‌گوید، همه فرشتگان بر او درود می‌فرستند.

از حضرت موسی علیه السلام نقل شده است: پنج چیز همیشه همراه انسان پرهیزکار است؛ مسواک، شانه، سجاده نماز، تسبیح که سی و چهار دانه داشته باشد و انگشتر عقیق. (13)

### فضیلت و آداب تسبیح حضرت زهرا علیها السلام

روایات زیادی در این باب در کتب معتبر وجود دارد و گستردگی روایات و عنایت اکثر ائمه به ذکر سخنی درباره تسبیح از عظمت آن پرده بر می‌دارد.

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، درباره تسبیح فرمود: «ان فضل الدعاء و التسبیح بعد الفرائض علی الدعاء یعقب النوافل، کفضل الفرائض علی النوافل؛ فضیلت دعا و تسبیح بعد از نمازهای واجب در مقایسه با دعا و تسبیح پس از نمازهای مستحبی، مانند فضیلت واجبات بر مستحبات است.» (14)

امام صادق علیه السلام نیز به فضیلت تسبیح بعد از نمازهای واجب چنین اشاره کرد: «من سبح تسبیح فاطمه الزهراء علیها السلام قبل ان یتنی رجله من صلاة الغریضه، غفر الله له؛ هر کس بعد از نماز واجب تسبیح فاطمه زهرا علیها السلام را به جا آورد، قبل از این که پای راست را از بالای پای چپ بردارد، جمیع گناهانش آمرزیده می‌شود.» (15)

و در حدیثی دیگر فرمود: «من سبح تسبیح فاطمه علیها السلام، فقد ذکر الله الذکر الكثير؛ کسی که تسبیح فاطمه زهرا علیها السلام را بگوید، خدا را به ذکر کثیر یاد کرده است.» (16)

روزی امام صادق علیه السلام ابو هارون را مخاطب ساخت و از تعلیم تسبیح حضرت فاطمه به کودکان سخن گفت: «یا ابا هارون، انا نامر صبیانا بتسبیح فاطمه علیها السلام کما نامرهم بالصلاة، فالزمه، فانه لم یلزمه عبد فشققی؛ ای ابو هارون، ما تسبیح فاطمه علیها السلام را به فرزندان خود سفارش می‌کنیم همچنان که آنها را به نماز توصیه می‌کنیم. تو نیز بر آن مداومت کن. زیرا هر بنده‌ای که بر آن مواظبت و مداومت کند، عاقبتی نیکو خواهد داشت.» (17)

در جای دیگر حضرت از عظمت تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام در مقابل نمازهای مستحبی چنین یاد کرد: «تسبیح فاطمه علیها السلام فی کل یوم فی دبر کل صلاة احب الی من صلاة الف رکعة فی کل یوم؛ تسبیح حضرت فاطمه علیها السلام در هر روز، به دنبال هر نماز، نزد من از هزار رکعت نماز (مستحبی) در هر روز، محبوب‌تر است.» (18)

در تسبیح فاطمی علیها السلام، انسان با گفتن «الله اکبر» به نهایت عجز خود اعتراف می‌کند و به ناتوانیش به درگاه الهی بارها اقرار می‌کند.

امام هادی علیه السلام فرمود: «لنا اهل البيت عند نومنا عشر خصال: الطهارة، ... و تسبیح الله ثلاثا و ثلاثین و تحمیده ثلاثا و ثلاثین، و تکبیره اربعا و ثلاثین ...؛ ما اهل بیت به هنگام خواب ده کار را انجام می‌دهیم؛ وضو گرفتن، ... و گفتن سی و سه مرتبه «سبحان الله»، و سی و سه مرتبه «الحمدلله»، و سی و چهار مرتبه «الله اکبر» و ...» (19)

خواص و آثار فراوان دیگری برای گوینده تسبیحات آن حضرت ذکر شده که برخی از آنها بدین قرار است:

ناکام و ناامید نشدن، (20) دور کردن شیطان (21)، برطرف نمودن سنگینی گوش (22)، نجات یافتن از شقاوت و بدبختی (23)، باعث سنگینی اعمال، موجب خشنودی خداوند و رفتن به بهشت می‌شود. (24)

### اوقات و مکان‌های تسبیح حضرت فاطمه علیها السلام (25)

اوقات مختلف و مکان‌های زیادی برای تسبیح حضرت یاد شده که برخی عبارتند از: بعد از نمازهای واجب و مستحبی، به هنگام خواب، پس از نمازهای استغاثه به حضرت فاطمه علیها السلام و نماز زیارت حضرت رسول صلی الله علیه و آله و نماز زیارت حضرت امیرالمؤمنین و نماز حضرت ولی عصر(عج) و قبل از زیارت حضرت معصومه علیها السلام در قم به گونه‌ای که سبحان الله قبل از الحمدلله گفته می‌شود.

پی‌نوشت‌ها:

1- اسرار و آثار تسبیح حضرت زهرا، علیرضا رجالی تهرانی، ص 9. (حدیث امام صادق علیه السلام)

2- همان ص 18.

3- تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام، عدنان زعفرانی، ص 9.

4- همان، ص 21.

5- تسبیحات حضرت زهرا، ص 10، به نقل از علل الشرایع/366.

6- همان، ص 14. «ما عبدالله بشيء من التحميد افضل من تسبيح فاطمة عليها السلام. ولو كان شيء افضل منه لنحله رسول الله صلى الله عليه وآله فاطمة عليها السلام.»

7- شرح چهل حدیث (اربعین حدیث) امام خمینی، ص 417.

8- همان، ص 551.

9- همان، ص 654.

10- همان، ص 656.

11- اسرار و آثار تسبیح حضرت زهرا علیها السلام، ص 48 به نقل از معانی الاخبار.

12- شرح چهل حدیث، امام خمینی، ص 349.

13- اسرار و آثار تسبیح حضرت زهرا علیها السلام، ص 52 به نقل از معانی الاخبار.

14- کلیات مفاتیح الجنان، شیخ عباس قمی، کتاب باقیات صالحات.

15- از هر معصوم چهل حدیث، محمد علی کوشا، ص 364.

16- اسرار و آثار تسبیح حضرت زهرا علیها السلام، ص 12 به نقل از تهذیب ج 2، ص 105.

17- تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام، ص 11.

18- همان، ص 15.

19 و 20 - همان، ص 16.

21- همان، ص 20.

22- همان، ص 23.

23- همان، ص 28.

24- اسرار و آثار تسبیح حضرت زهرا علیها السلام، ص 39.

25- همان، ص 14.